

Henk Bunschoek op zijn biologisch-dynamisch bedrijf De Zonnehorst
Foto: Annelijn Steenbruggen

Landbouwgrond redden voor het te laat is

Stichting Grondbeheer geeft eeuwigdurende obligaties uit voor aanschaf biodynamische landerijen

LANDBOUWGROND AANKOPEN EN VERPACHTEN AAN BIODYNAMISCHE BOEREN EN TUINDERS - DAT LEVERT NIET ALLEEN HEERLIJKE EN GEZONDE GROENTEN EN FRUIT OP, MAAR HERSTELT OOK DE BODEMVRUCHTBAARHEID EN IS DAARMEE EEN WAPEN IN DE STRIJD TEGEN HET BROEIKASEFFECT EN OVERSTROMINGSGEVAAR. DOOR GROND TE PACHTEN KUNNEN AANGESLOTEN BOEREN OOK NOG EENS VEEL EENVOUDIGER EEN OPVOLGER VOOR HUN BEDRIJF VINDEN. SINDS KORT GEEFT STICHTING GRONDBEHEER EEUWIGDURENDE OBLIGATIES UIT OM HAAR MISSIE VERSNELD TE REALISEREN.

Omdat het winter is slapen ze, de bijen van de negen bijenvolken van landgoed Kraaybeekerhof in Driebergen. De bijenstal vormt het eindpunt van het Kraaybeekpad, een wandelroute over het landgoed. Op de zes hectaren land van Kraaybeekerhof wordt biodynamisch getuind. In het bijbehorende restaurant staan de geteelde groenten en fruit op de kaart; in de landgoedwinkel kun je ze kopen om zelf te bereiden.

Het had niet veel gescheeld of landgoed Kraaybeekerhof was er niet meer geweest.

De biodynamische tuinderij bestond hier al vanaf de jaren zestig, maar onder meer door een te hoge schuldenlast was de bedrijfsvoering een jaar of vijf geleden niet meer rendabel. Decennia aan tuinbouw met respect voor leven en bodem dreigde verloren te gaan. Totdat Stichting Grondbeheer ingreep. De Stichting kocht de grond en verpachtte deze vervolgens voor een 'redelijke prijs' aan een groep biodynamische tuinders. De Kraaybeekerhof was gered voor de biodynamische landbouw.

Veertien land- en tuinbouwbedrijven

Stichting Grondbeheer: het is een groep bijzondere initiatiefnemers met een bijzonder doel. 'Goede landbouwgrond eeuwigdurend vrij maken van particulier eigendom en verpachten aan biodynamische boeren en tuinders is onze doelstelling', vertelt Severijn Velmans, het jongste bestuurslid. 'Bij natuurgebieden vinden we het al heel gewoon dat de grond 'vrij' is van het economisch verkeer. Het behoud van landbouwgrond is natuurlijk minstens zo belangrijk: het is de bron van ons voedsel.'

Nieuwe methode

Stichting Grondbeheer werd opgericht in 1978 en heeft inmiddels veertien landbouwbedrijven verworven om deze te verpachten aan biodynamische boeren en tuinders voor een prijs die past bij een duurzame productiviteit. 'Maar we zouden nog veel meer grond op deze manier willen verpachten; de biodynamische boeren staan in de rij', zegt Max Rutgers van Rozenburg, voorzitter van de Raad van Toezicht van Stichting Grondbeheer.

Om die reden heeft de Stichting sinds begin dit jaar een nieuwe financieringsmethode in het leven geroepen. Kwam het vermogen tot die tijd uitsluitend uit giften en legaten, sinds kort geeft de Stichting ook eeuwigdurende obligaties uit, onder beleggers ook wel 'perpetuals' of 'perpen' genoemd. De startrente die obligatiehouders ontvangen ligt op 1,5% en loopt met de inflatie mee op tot maximaal 4%.

'Dit jaar halen we met schenkingen en obligaties samen zo'n € 400.000 euro op', zegt Velmans. Volgend jaar verwachten de twee dat het echt gaat lopen. 'Ons doel is dan € 2,5 miljoen. En dat geld hebben we ook nodig. Zonder dat we aan werving hebben gedaan, staan er zo'n vijftien boeren en tuin-

ders klaar om via ons grond te pachten voor biodynamische land- en tuinbouw. Als we er meer ruchtbaarheid aan geven, loopt dat aantal waarschijnlijk veel verder op.' In 2016 heeft de stichting de landerijen van Boerderij De Hondspol in het Krommerijengebied bij Driebergen aangekocht en in begin 2017 verwacht de stichting het volgende bedrijf van 37 hectare aan te kunnen kopen.

Onbezoldigd

Stichting Grondbeheer gebruikt de middelen die ze uit schenkingen en obligaties binnenkrijgt volledig voor de verwerving van landbouwgrond. De Raad van Toezicht en de Raad van Bestuur werken onbezoldigd. Wel is er een vrijwilligersvergoeding voor de Raad van Bestuur en wordt het uitvoerende werk tegen een lage vergoeding betaald. Verder werkt de Stichting met zzp'ers die vanwege hun liefde voor het project met een beperkte vergoeding genoeg nemen. De kost verdienen ze vooral met opdrachten elders.

Gemengde bedrijven

Biologische producten hebben de afgelopen jaren een enorme vlucht genomen en zijn in alle supermarkten verkrijgbaar. Wat is eigenlijk het verschil tussen biologisch en biodynamisch? 'De biologisch-dynamische landbouw is veel ouder, al zo'n honderd jaar, en is

eigenlijk de "founding father" van de biologische markt', zegt Velmans. Bij beide vormen van landbouw staan de vruchtbaarheid van de bodem, het milieu en dierenwelzijn centraal. Maar biodynamische landbouw is méér dan dat: 'Er zit een holistisch beeld van mens en natuur achter', zegt Rutgers van Rozenburg. Biodynamische bedrijven zijn in principe gemengde boerenbedrijven: de mest van de dieren gebruik je als boer om de bodemvruchtbaarheid op peil te houden. En er gelden bijvoorbeeld duidelijke richtlijnen voor de hoeveelheid vee op het land: voorheen was dat één koe per hectare, inmiddels is de norm iets ruimer. Ook heeft de biodynamische landbouw een duidelijk sociaal-maatschappelijk kader: de inzet van werknemers die op de reguliere arbeidsmarkt minder makkelijk een baan vinden, vanwege een lichamelijke of geestelijke beperking bijvoorbeeld. De biodynamische landbouw gaat terug op het gedachtegoed van Rudolf Steiner, de grondlegger van de antroposofie.

Lokaal

Steeds meer biologische boeren zetten uiteindelijk de stap naar biodynamisch boeren', vertelt Rutgers van Rozenburg. Daarmee verandert de biodynamische sector langzaam. De traditionele biodynamische boer, die vaak met grote gedrevenheid en vanuit

De biologisch-dynamische landbouw is veel ouder, al zo'n honderd jaar, en is eigenlijk de *founding father* van de biologische markt

een sterk idealisme werkt, vond de afzet voor zijn producten vooral lokaal. De nieuwe lichter biodynamische bedrijven is vaak groter en combineert soms biologische en biodynamische landbouw. Aan grote supermarktketens als Albert Heijn en Jumbo leveren ze bijvoorbeeld de biologische bietjes en andere groenten; hun biodynamische producten gaan onder het internationale biodynamische keurmerk 'Demeter' naar onder andere Ekoplaza, Marqt of Estafette. Veel kleine bedrijven zetten hun biodynamische producten nog steeds hoofdzakelijk lokaal af.

Landbouwgronden verwoestijnen

Het bevorderen van de bodemvruchtbaarheid staat centraal bij biodynamisch boeren. Volgens de beide vertegenwoordigers van Stichting Grondbeheer wordt het cruciale belang daarvan de laatste jaren mondiaal steeds meer ingezien.

Velmans: 'Oorspronkelijk bestaat onze bodem voor 5% uit humus. Door slecht bodembeheer in de landbouw is dat percentage gemiddeld gedaald naar 1,5%. Natuurlijk neemt de vruchtbaarheid daardoor sterk af, al ondervinden we daarvan in Nederland door onze extreem goede bodem nog geen grote problemen. Maar in andere werelddelen dreigen hierdoor hele gebieden te verwoestijnen, zoals decennia eerder in de Sahel gebeurd is.'

Temperatuurstijging

Maar er is veel meer aan de hand. 'Die humuslaag werkt als een spons', zegt Rutgers van Rozenburg. 'Als het regent houdt de grond daardoor vocht vast, al gauw tien liter per vierkante meter meer dan bij een uitgetputte bodem. Daardoor is de kans op overstroming van rivieren veel kleiner. En in periodes van droogte hoef je de grond minder snel te beregenen.'

De laatste jaren wordt volgens beiden het effect van bodembeheer op de wereldwijde

De obligaties van € 500 zijn ook nog eens overdraagbaar – aan je kinderen bijvoorbeeld – en binnen enige tijd verhandelbaar

temperatuurstijging steeds duidelijker. 'De landbouw draagt daar in grote mate aan bij. Niet alleen door vleesconsumptie, maar ook door bodembeheer. De humuslaag bestaat uit organisch materiaal en dus uit koolstof. Als de grond verschaalt, belandt die koolstof in de atmosfeer wat een grote bijdrage levert aan het broeikas-effect. In de biodynamische landbouw is het uitgangspunt dat we de bodem zo verzorgen dat we de bodemvruchtbaarheid juist vergroten en er koolstof uit de atmosfeer in de bodem wordt vastgelegd. Dat doen we onder andere door het land minder intensief te gebruiken en door naast dierlijke mest ook groenbemesters in te zetten. Dit alles heeft ook duidelijk zichtbare effecten op flora en fauna: veel meer en gevarieerdere bloemen, vogels en insecten.'

Eeuwigdurende obligaties

Nergens ter wereld is de landbouw zo intensief als in Nederland. Dat heeft onder meer te maken met de extreem hoge grondprijzen. 'Gemiddeld over heel Nederland zo'n € 56.000 per hectare, terwijl dat in een land als Frankrijk rond de € 5.000 ligt', zegt Velmans. Een akkerbouwbedrijf heeft tientallen hectares nodig om rendabel te zijn, dat kost dus een vermogen. Bij zulke hoge prijzen wordt je als boer bijna gedwongen heel intensief met je grond om te gaan om de hoge grondlasten op te brengen. 'Maar de pacht die wij van onze boeren vragen, is niet marktconform. En geeft ze wel de mogelijkheid om verantwoord en duurzaam met de bodem om te gaan.'

Pacht in plaats van grondbezit heeft overigens nóg een duidelijk voordeel, merken beiden. Veel boeren in Nederland hebben moeite een opvolger te vinden voor hun bedrijf. Hun kinderen zien het boer worden regelmatig niet zitten. En als een van de kinderen het bedrijf wel overneemt, loopt hij tegen het probleem aan dat hij zijn broers en zussen moet uitkopen of laten delen in erfenis. En dat loopt flink in de papieren vanwege die hoge grondprijzen.

Bij pacht is dat probleem er niet. Als een pachter van Stichting Grondbeheer zelf geen opvolger heeft, zoekt de Stichting gegadigden. En zo blijft het biodynamische bedrijf behouden en ontstaan er geen ingewikkelde erfeniskwesties.

Dé weg

Volgens Rutgers van Rozenburg en Velmans is het 'vrij' maken van landbouwgrond (uit privébezit) dé weg die we in Nederland met landbouwgrond moeten opgaan. De 215 hectare die de Stichting nu bezit is natuurlijk een druppel op de gloeiende plaat. 'Maar Natuurmonumenten is ook klein begonnen met de aankoop van het Naardermeer in 1905', zegt Rutgers van Rozenburg.

Sterke groei de komende jaren is belangrijk om het concept van de 'vrije grond' echt succesvol te maken en ook institutionele beleggers te interesseren. 'Voor € 500 koop je een eeuwigdurende obligatie', aldus Velmans. 'Je rendement is niet alleen financieel, maar ligt ook in de bijdrage aan de productie van gezond voedsel, betere bodemvruchtbaarheid, bestrijding van het broeikas-effect en het voorkomen van overstromingen. De obligaties zijn ook nog eens overdraagbaar – aan je kinderen bijvoorbeeld – en binnen enige tijd ook verhandelbaar. We hopen en denken dat deze vorm van financiering echt aanslaat.'